

به نام خدا

وزارت جهاد کشاورزی

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

موسسه آموزش و ترویج

دفتر توسعه فعالیت های کشاورزی زنان روستایی و عشایری

اساسنامه

صندوق های اعتبارات

خرد زنان روستایی و عشایری

تدوین :

دفتر توسعه فعالیت های زنان روستایی و عشایری

گروه سازماندهی تولید کنندگان خرد

زهره مهیاری و فریبا تقی پور

آبان ۱۳۹۷

مقدمه

برنامه های اعتبارات خرد از رهیافت های مهم فقرزدایی در دهه های اخیر است که با ایجاد و گسترش فعالیت های درآمدزا به ویژه برای زنان کم درآمد، توسعه جوامع محلی را تسهیل می کند. زادگاه این برنامه ها در کشورهای فقیر آسیایی همچون بنگلادش و هند بوده که به تدریج در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و صنعتی گسترش یافته است.

این برنامه ها روش کارایی برای افزایش درآمد خانوارهای فقیر در مناطق حاشیه شهرها و روستاهاست. روش شناسی و نحوه اجرا برنامه های اعتبارات خرد بسیار متنوع و هر کشور بر اساس شرایط اجتماعی خود نوآوری هایی در این برنامه داشته است. ماهیت این برنامه ها توسعه ای است و علاوه بر عرضه وام، سایر خدمات آموزشی و اجتماعی نیز به وام گیرندگان فقیر ارائه می کنند.

علاوه بر دولت ها، سازمانها و نهادهای مالی و توسعه ای بین المللی تامین کننده هزینه اجرای این برنامه ها هستند. بانکهای اجتماعی با اهداف توسعه ای نیز از این صندوق ها و گروههای محلی حمایت می کنند. رویکرد توسعه ای در تشکیل صندوق های اعتبار خرد، اهمیت برنامه های آموزشی و توان افزایی فردی و اجتماعی و ارتقای سطح مشارکت مردم در قالب گروههای اعتبار - پس انداز موجب تمایز این صندوق ها از سایر تشکلهای مشابه شده است.

اساسنامه ای که در پیش روی دارید به برخی از ویژگی ها، اهداف، ضوابط و مقررات این صندوق ها می پردازد.

اهداف

مهمترین اهداف تشکیل صندوق های اعتبارات خرد عبارت است از:

- ۱) توانمندسازی جامعه محلی از طریق ایجاد بستری مناسب برای مشارکت جمعی زنان در قالب گروه های اعتبار - پس انداز
- ۲) ارتقا مهارت های فردی و اجتماعی زنان روستایی از طریق برنامه های آموزشی
- ۳) تجهیز پس انداز خانوارهای روستایی در جهت تامین مالی فعالیت های درآمدزا
- ۴) افزایش درآمد خانوارهای کم درآمد از طریق پرداخت وام های کوچک برای انجام فعالیت های درآمدزا

ویژگی های مدل صندوق های اعتبارات خرد

صندوق های اعتبارات خرد زنان روستایی وزارت جهاد کشاورزی در مقایسه با مدل های گوناگون اعتبارات خرد، شبیه به مدل بانک روستایی است. ویژگی های عمده این روش شناسی عبارت است از:

- (۱) اعضا این صندوق ها را زنان روستایی و عشایری تشکیل می دهند.
- (۲) سرمایه صندوق ها متعلق به جامعه محلی (زنان عضو) است.
- (۳) اعضا هر صندوق به گروه های ۵ تا ۷ نفره تقسیم می شوند.
- (۴) خدمات آموزشی اعم از آموزش عمومی، تخصصی و آموزش برای مدیریت صندوق ها از طرف معاونت ترویج و آموزش به اعضا ارائه خواهد شد.
- (۵) برای پرداخت وام وثیقه ای اخذ نمی شود، ضمانت براساس تعهد جمعی گروه و به شیوه نظارت گروه های همتراز می باشد.
- (۶) خانوارهای کم درآمد در هر روستا در اولویت عضویت قرار دارند.

عضوگیری

۱- تعداد اعضا در هر صندوق حداقل ۳۰ و حداکثر ۵۰ نفر خواهد بود.

تبصره:

- در مناطق عشایری و مناطق روستایی مرزنشین و محروم و روستاهای کمتر از ۱۰۰ خانوار حداقل تعداد اعضا می تواند ۲۰ نفر باشد.
- (۲) در صورتی که در یک روستا تعداد متقاضی واجد شرایط بیشتر از حد نصاب بود می توان تعداد صندوق ها را افزایش داد.
- (۳) اولویت عضویت در صندوق با خانوارهای کم درآمد در هر روستاست، در صورتی که تعداد اعضا کمتر از حد نصاب باشد از سایر خانوارهایی که تمایل به عضویت دارند، می توان عضوگیری کرد.

۴) شناسایی خانوارهای کم درآمد با کمک روش ارزیابی مشارکتی روستایی و با تکنیک تعیین سطح رفاه تعیین خواهد شد.

۵) در صورتی که برخی از خانوارهای کم درآمد روستا برای عضویت مراجعه نکنند، لازم است با آنها مذاکره و مزایای عضویت را برایشان توجیه کند.

۶) سن اعضا حداقل ۱۵ سال است. مبنای عضویت توانایی انجام فعالیت های درآمدزا است.

۷) اعضا در هر صندوق باید ساکن همان روستا باشند.

۸) اعضا باید متعهد به شرکت در جلسات صندوق باشند.

مقررات مالی

الف) پس انداز

پس انداز اعضا یکی از منابع عمده تشکیل سرمایه در صندوق هاست و تا زمانی که اعضا در صندوق عضویت دارند قابل برداشت نیست.

۱- هر عضو باید برای عضویت ، مبلغی را به عنوان حق عضویت در اولین جلسه پرداخت نماید
۲- حق عضویت یک بار و میزان آن حداقل دوبرابر میزان پس انداز ماهیانه توافق شده است. چنانچه اعضا توانایی پرداخت یک جا حق عضویت را نداشته باشند با نظر هیات مدیره می تواند به صورت اقساطی پرداخت گردد.

۳- علاوه بر حق عضویت، هریک از اعضا در هر جلسه (ماهانه) باید مبلغی را به عنوان پس انداز بیاورد.

۴- میزان پس انداز باتوافق اعضا در جلسه اول تعیین خواهد شد.

۵- در صورت تمایل برخی از اعضا می توانند مبلغ بیشتری را پس انداز کنند اما حقی برای دریافت وام بیشتر برای آن ها ایجاد نمی شود.

۶- در صورت انصراف هر یک از اعضا از عضویت چنانچه وام دریافت کرده باشد، پس انداز وی تا دوره کامل وام دهی بعدی نزد صندوق امانت خواهد ماند.

۷- در صورت معرفی جایگزین می تواند از صندوق خارج شود و کلیه تعهدات این عضو به عهده فرد جایگزین خواهد بود.

۸- در صورت انصراف اعضا از عضویت چنانچه وام دریافت نکرده باشد، با موافقت هیئت مدیره پس انداز قابل پرداخت است.

ب) سرمایه صندوق و روش افزایش آن

۱- سرمایه صندوق را حق عضویت اعضا، پس انداز اعضا و درآمد صندوق که مهمترین آن سود سالانه صندوق ناشی از دریافت کارمزد و سود سپرده گذاری احتمالی تشکیل می دهد.

۲- برای افزایش سرمایه صندوق ، سالیانه باید مبلغ پس انداز براساس توافق جمعی افزایش یابد.

۳- برای افزایش گردش مالی صندوق می توان از منابع مالی بانک ها و موسسات مالی و اعتباری استفاده کرد.

۴- جذب کمک های خیرین یکی دیگر از منابع تامین سرمایه در این صندوق هاست.

ج) کارمزد

۱- نرخ کارمزد ۱۰ درصد است. این نرخ پایین تر از نرخ کارمزد سایر وام های کشاورزی و محاسبه آن برای هیئت مدیره آسان می باشد. این کارمزد ماهانه و بر اساس روش یکسان دریافت می شود.
* در روش یکسان اقساط ماهانه وام از حاصل جمع اصل وام و کارمزد کل وام تقسیم بر تعداد اقساط به دست می آید.

۲- کارمزد به عنوان مهم ترین منبع درآمدی صندوق است و باید هزینه های جاری صندوق را پوشش دهد که این هزینه ها شامل کارمزد تسهیلات بانکی، پذیرایی و ایاب و ذهاب است.

۳- در مناطق اهل سنت میزان کارمزد براساس تصمیم هیئت مدیره و کارشناسان دفتر امور زنان خواهد بود.

د) تهیه حساب سود و زیان

- ۱- در هر سال مالی باید ترازنامه و حساب سود و زیان تهیه و در حضور اعضا و نماینده جهاد کشاورزی ارائه و برنامه سال آینده صندوق و همچنین ابقا و یا تغییر مدیرعامل صندوق و اعضای هیات مدیره به تصویب اعضا برسد .
- ۲- گزارش های مالی ماهانه از عملکرد صندوق باید جهت نظارت به کارشناس جهاد کشاورزی ارائه شود.
- ۳- در صورتی که پس از پرداخت هزینه ها، سود ویژه ای وجود داشته باشد، به عنوان افزایش سرمایه محسوب می گردد.
- ۴- کلیه سودهای ویژه به عنوان افزایش سرمایه است و تنها در صورت انحلال صندوق به طور مساوی میان اعضا تقسیم خواهد شد.

شرایط پرداخت وام

- ۱- حداقل ۶ ماه پس انداز در صندوق داشته باشد.
- ۲- تکمیل فرم تقاضا از سوی وام گیرندگان
- ۳- تایید فرم تقاضا در گروه مربوطه
- ۴- ارزیابی و تایید فرم تقاضا توسط اعضای هیئت مدیره
- ۵- امضای فرم تعهد گروهی توسط اعضای گروه
- ۶- هر عضو در طول مدت عضویت یک بار می تواند از وام ضروری استفاده کند.
- ۷- وام ضروری برای مصارفی چون تامین هزینه آموزش، درمان، تهیه جهیزیه، تعمیر خانه پرداخت می شود.
- ۸- فعالیت درآمدزای متقاضی باید توجیه اقتصادی (سودآوری) داشته باشد.

سقف وام

- ۱- در دور اول وام دهی باید حداکثر به دوسوم از اعضا وام پرداخت شود.
- ۲- در مرحله اول وام دهی تمامی اعضای یک گروه در یک زمان نمی توانند وام دریافت نمایند
- ۳- در صورتی که اعضای یک گروه بیش از ۵۰ درصد از وام های خود را به موقع بازپرداخت کرده باشند، میتوان به نفرات بعدی گروه نیز وام پرداخت کرد.
- ۴- برنامه ریزی پرداخت وام باید به نحوی باشد که هر عضو در سال بتواند از یک وام استفاده کند.
- ۵- برای جلوگیری از عدم باز پرداخت سعی شود در دوره اول وام کوچک پرداخت شود.
- ۶- در صورت خوش حسابی عضو، سقف وام پرداختی در هر سال نسبت به سال قبل افزایش می یابد.
- ۷- ضمانت هر وام را گروه با امضا فرم تعهد جمعی به عهده می گیرد. این فرم به منزله ضمانت اعضا برای پرداخت وام به حساب می آید

نحوه بازپرداخت

- ۱- در صورت عدم باز پرداخت اقساط وام ها (حداکثر ۶ ماه) توسط یکی از اعضا، پس انداز گروهی که فرد وام گیرنده عضو آن است به نفع صندوق ضبط و تا بازپرداخت کامل بدهی به سایر اعضای گروه، وام پرداخت نخواهد شد.
- ۲- در صورت دیرکرد اقساط وام با تصویب هیات مدیره و توافق اعضا می توان جرایمی را در نظر گرفت که به حساب درآمد صندوق واریز گردد.
- ۳- باز پرداخت وام ها حداکثر ۱۲ ماهه و باید به صورت ماهیانه توسط وام گیرنده پرداخت شود.
- ۴- در شرایطی که وام گیرندگان قادر به پرداخت اقساط نباشند، هیئت مدیره می تواند برای آنان تسهیلاتی را در نظر گیرد.
- ۵- در صورتی که عدم بازپرداخت وام ناشی از زیان حاصل از فعالیت درآمدزا باشد (تلف شدن وام، خشکسالی، ...) هیئت مدیره می تواند برای عضو زیان دیده مهلت بازپرداخت را تمدید کند.

ارکان صندوق

نحوه انتخاب، شرایط و وظایف هیئت مدیره

- ۱) هیئت مدیره از ۳ نفر از اعضای صندوق که با رای اکثریت اعضا انتخاب می شوند، تشکیل می شود.
- ۲) اعضای هیئت مدیره باید عضو صندوق و از افراد محلی ساکن در روستا باشند.
- ۳) اعضای هیئت مدیره باید از حسن شهرت برخوردار بوده و توانایی جلب همکاری دیگران را داشته باشد.
- ۴) هیئت مدیره از مدیر، حسابدار و منشی تشکیل می شود که وظایف هر یک عبارت است از:

الف) وظایف مدیرعامل (رئیس هیات مدیره)

- ۱- تشکیل و اداره جلسات صندوق پس از واگذاری کار به جامعه محلی
- ۲- حفظ سرمایه صندوق
- ۳- برنامه ریزی برای بهبود فعالیت صندوق و ارتباط با نهادها و سازمان های محلی و شهرستانی
- ۴- امضای تقاضای وام، اسناد هزینه و غیره
- ۵- ارائه گزارش کار ماهانه و سالانه به مدیریت جهاد کشاورزی
- ۶- پیگیری اقساط پرداخت نشده
- ۷- کمک به بازاریابی محصولات تولیدی اعضا
- ۸- پیگیری برنامه آموزش و ارتقای مهارتهای حرفه ای اعضا

ب) خزانه دار (حسابدار)

- ۱- دریافت اقساط و پس انداز ماهانه و ثبت در دفترکل و صدور دفترچه پس انداز وام اعضا
- ۲- تهیه ترازنامه سالانه، تنظیم مدارک وام، پرداخت وام
- ۳- نظارت بر نحوه بازپرداخت و گزارش به مدیر صندوق برای پیگیری

- ۱- ثبت صورت جلسات
- ۲- تشکیل بانک اطلاعاتی برای اعضا
- ۳- مکاتبات اداره و بایگانی
- ۴- پیگیری قوانین در مورد پرداخت وام و ضوابط آن

نحوه انتخاب، شرایط و وظایف سرگروه

برای افزایش مشارکت و انتقال تجارب اعضا به یکدیگر و ایجاد بستری برای تصمیم گیری، تمامی اعضا به گروه های ۵ تا ۷ نفره تقسیم می شوند. از میان اعضا هر گروه یک نفر به عنوان سرگروه انتخاب میشود که شرایط و وظایف آن به شرح زیر است:

- ۱- سرگروه باید از نظر فعالیت تولیدی تجربه و موفقیت بیشتری از سایر اعضا داشته باشد.
- ۲- ترجیحا سواد خواندن و نوشتن داشته باشد.
- ۳- تمایل به فعالیت اجتماعی و شرکت در برنامه های آموزشی در صندوق را داشته باشد.
- ۴- سرگروه می تواند وظیفه جمع آوری پس انداز و اقساط و تحویل آن به حسابدار را به عهده گیرد.
- ۵- ارزیابی و تایید فرم تقاضای وام اعضا گروه یکی دیگر از وظایف سرگروه است.
- ۶- انتقال تجارب تخصصی به اعضا گروه نیز از دیگر وظایف سرگروه است.
- ۷- همفکری با اعضای گروه برای استفاده بهتر از وام های صندوق است.

((فرم تقاضای وام))

۱- مشخصات متقاضی وام:

نام و نام خانوادگی: نام پدر: شماره شناسنامه: تاریخ تولد:
شماره دفترچه:

۲- مبلغ وام درخواستی

۳- نوع فعالیت

۴- هزینه های فعالیتی که میخواهید با وام دریافت شده انجام دهید:

۱-

۲-

۳-

۴-

۵- دوره فعالیت به ماه

۶- درآمدی که از وام می توانید بدست آورید؟

۷- چگونه می توانید وام را بازپرداخت کنید؟

اظهار نظر کارشناس

اظهار نظر مسئول گروه

((فرم تعهد جمعی برای دریافت وام))

مشخصات وام گیرنده:

نام و نام خانوادگی: نام پدر: شماره شناسنامه: تاریخ تولد:

مشخصات وام:

شماره وام: تاریخ انقضا: تاریخ تصویب: تاریخ پرداخت:

تعهدات گروه در مقابل عدم بازپرداخت وام:

(۱) - امضا کنندگان زیر متعهد می شوند، در صورتی که وام گیرنده، اقساط وام خود را بیش از ۴ جلسه به تاخیر اندازد، صندوق از پس انداز گروه معادل مبلغ مانده بدهی وام گیرنده به نفع صندوق برداشت کند.

(۲) - در صورتی که عدم بازپرداخت وام هر یک از اعضا گروه قطعی شد، اعضا گروه حق استفاده از وام را نخواهند داشت، شرط دریافت وام، تصفیه بدهی گروه با نظر مثبت مدیره گروه صندوق می باشد.

امضا اعضا گروه:

(۱) - نام و نام خانوادگی

(۲) - نام و نام خانوادگی

(۳) - نام و نام خانوادگی

(۴) - نام و نام خانوادگی

(۵) - نام و نام خانوادگی